

kb/

magazine van de
**nationale
bibliotheek**

№19 JAARGANG 8, JANUARI 2018

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek
van Nederland

Bibliotheken en privacy

VOORBEREIDEN
OP DE NIEUWE WET
p. 6

Magische miniaturen

TENTOONGESTELD
IN UTRECHT
p. 10

Thom de Graaf kiest zes boeken

'IN DE KUNST GAAT HET
OM DE ZOEKTOCHT'

p. 4

Vooraf

Over privacy en waarheid

Een nieuw jaar, een nieuw KB/magazine. In 2018 is de nieuwe Europese privacywet (AVG) een belangrijk aandachtspunt voor bibliotheken. Deze wet betekent werk aan de winkel, maar biedt ook kansen, aldus KB-functienaris gegevensbescherming Mireille Kok: 'Zie het als een kwaliteitsstempel op je diensten als je zorgvuldig met persoonsgegevens omgaat.'

Over zorgvuldig gesproken: hoe zorgvuldig zijn auteurs als het gaat om feiten of fabels? In het omstreden boek *Máxima, de Argentijnse jaren* is de waarheid soms ver te zoeken. Of toekomstvoorspellingen uit het verleden bewaarheid zijn geworden, dat onderzoekt wetenschapsredacteur Maarten Keulemans aan de hand van Delpher.

Onze gast in *Geletterd leven*, Thom de Graaf, leerde van James Lord dat het in de kunst om de zoektocht gaat. En dat grote kunstwerken vaak geniale mislukkingen zijn.

De KB bewaart veel (kunst)werken. De diversiteit ervan blijkt uit de twee grote tentoonstellingen waaraan ze dit voorjaar meewerkt. Zo kunt u zich vergapen aan 'Magische miniaturen' in het Catherijneconvent en aan 'Porno op papier' in Museum Meermanno.

TOPSTUK

De digitale Kattendijke

De *Kattendijkekroniek* is een laatmiddeleeuws handschrift vol wapenschilden en banieren waarin de geschiedenis van de Hollandse graven wordt verteld. Hierbij wordt zelfs teruggegaan naar niemand minder dan de Trojaanse held Hector. Dit handgeschreven boek dankt zijn naam aan de familie Huyssen van Kattendijke, die het al meer dan vierhonderd jaar in eigendom heeft. In 2016 kwam het in bruikleen bij de Koninklijke Bibliotheek.

Om iedereen, altijd en overal, toegang te geven tot dit waardevolle handschrift, is het nu integraal gedigitaliseerd. Het resultaat staat, met een inleiding, op de KB-website:

kb.nl/kattendijke

Colofon

KB/magazine is een uitgave van de Koninklijke Bibliotheek. Relaties en Vrienden van de KB krijgen het blad toegestuurd. Het abonnement is gratis.

Aan dit nummer werken mee: Eva Biesiot, Huibert Crijns, Marieke van Gils (Maters & Hermsen),

Hannah Goedbloed, Thom de Graaf, Maarten Keulemans, Martine Koenders, Pjotr van Lenteren (Maters & Hermsen), Arno Lodder, Juliette Rieff – den Boer, Kees Teszelszky, Jos Uljee, Frédérique Vijftigschild
Fotografie: Jos Uljee, Beeldstudio KB
Redactie: KB
Concept en vormgeving: Maters & Hermsen

Druk: Be-ink, Hoofddorp
Redactieadres: KB/magazine, Postbus 90407, 2509 LK Den Haag
reageren@kb.nl

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek
van Nederland

kb/

№19

14.

*Bibliotheken
helpen
laaggeletterden*

En verder:

- 12.** Omstreden boek
Achter de schermen
- 13.** Vondsten in Delpher
- 15.** Webarchivering
Column Arno Lodder
- 16.** Elders: Tianjin Binhai Library

GELETTERD LEVEN
**'MIJN LIEFDE
VOOR
LITERATUUR
GAAT DIEP'**

De keuze van
ECI-juryvoorzitter
Thom de Graaf

Pagina 4

**'JE MOET WETEN
WAT JE HEBT EN
WAAROM'**

Bibliotheken bereiden
zich voor op de nieuwe
privacywet

Pagina 6

**HEEL KLEINE
TOPSTUKKEN**

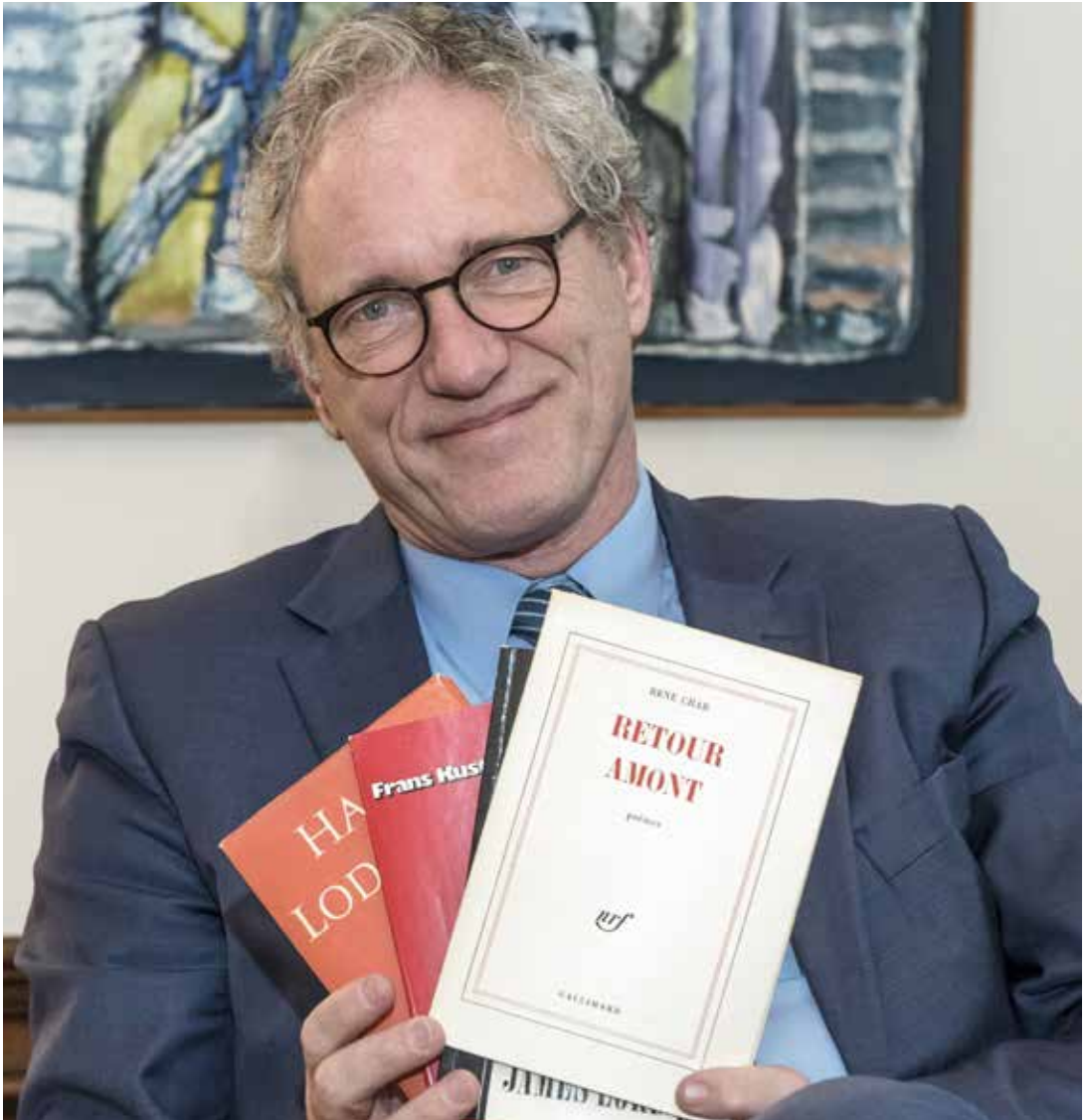
in de tentoonstelling
Magische miniaturen

Pagina 10

Een portret in boeken. De geïnterviewde neemt een aantal boeken mee die zijn of haar leven bepaalden, de KB zet er een titel uit de eigen collectie naast.

FOTOGRAFIE/ JOS ULJEE
TEKST/ PJOTR VAN LENTEREN

‘Wie niet slaagt als dichter, kan altijd nog een hele goede lezer worden’

Eerste-Kamerlid en voorzitter van de Vereniging van Hogescholen **Thom de Graaf (1957)** droomde op de grens van school en studie van een kunstenaarsbestaan. Zo belandde hij liftend door de Provence bij de grote Franse dichter René Char. Zelf dichten doet hij nog zelden, maar de levenslange liefde voor lezen bleef. Dit najaar zat hij de jury van de ECI Literatuurprijs voor.

Anne Frank, *Het Achterhuis: dagboekbrieven van 12 Juni 1942 - 1 Augustus 1944* [1947]

‘Voor wie twaalf jaar na de bevrijding is geboren, lijkt de oorlog ver weg. Maar hoe ouder ik werd, hoe meer ik merkte dat ook mijn generatie is bepaald door die verschrikkelijke periode. Ik las *Engelandvaarders* van Klaas Norel en *Reis door de nacht* van Anne de Vries. Daarin waren de helden nog gewoon helden en de slechteriken slecht. Later ontdekte ik het grijs daartussen, bijvoorbeeld in *De donkere kamer van Damokles* van W.F. Hermans. Maar het hoogtepunt was het dagboek van Anne Frank. Die angst, het verborgen moeten zijn en niet mee mogen doen! Dat heeft enorm veel indruk op mij gemaakt als dertienjarige, vooral doordat het ook zo’n intiem boek is, over onzekerheden, dromen en verliefdheid.’

Hans Lodeizen, *Het innerlijk behang* [1949]

‘Op het gymnasium begon ik gedichten te schrijven. Mijn liefde voor de literatuur ging diep. Leraren hadden de neiging om die liefde vervolgens weer te versjteren. Regel voor regel vertellen wat de dichter bedoeld had,

dat weigerde ik. Tot op mijn mondeling examen toe. Ik wilde vertellen wat het gedicht met mij deed. Als de dichter wat anders had willen zeggen, dan had hij dát maar moeten schrijven. Over welke dichter ik ruzie maakte met mijn lerares weet ik niet meer, want ik las er vele. Het zal Hans Lodeizen wel geweest zijn. Welke zeventienjarige viel daar in die dagen nu niet voor?’

René Char, *Retour amont: poèmes* [1966]

‘Op liftvakantie kwamen mijn schoolvriend Erik van de Loo en ik langs het stadje L’Isle-sur-la-Sorgue, in de Vaucluse. De etalage van het plaatselijke boekwinkeltje was volledig gewijd aan de dichter René Char. We kochten een bundel en lazen die in de tent, met een woordenboek erbij. Zwaar onder de indruk ontdekten we de volgende morgen dat de dichter hier woonde. Midden in lavendelvelden vonden we zijn villa. We hebben aangeklopt en gezegd dat we “des jeunes poètes Hollandais” waren. Hij liet ons binnen en met een bijna onverstaaenbaar Provençaals accent vertelde hij over kunst, poëzie en zijn tijd als leider bij het Franse verzet.’

James Lord, *A Giacometti Portrait* [1975]

‘Aan de muur bij René Char hing een tekening van Alberto Giacometti, die bedoeld was als illustratie voor de bundel *Retour Amant*. Ik tekende toen zelf veel, de tekening trof me en ik ben me in Giacometti gaan verdiepen. Inmiddels heb ik twee planken vol staan, maar als ik dan één werk moet noemen dat mijn kijk op kunst heeft veranderd, dan is

het dit. James Lord liet zich achttien dagen lang portretteren en fotografeerde aan het eind van elke dag het resultaat. Steeds was dat weer iets prachtigs, maar volgens de kunstenaar toch niet goed genoeg. Ik leerde dat het in de kunst om de zoektocht gaat. Dat grote kunstwerken vaak geniale mislukkingen zijn.’

Frans Kusters, *De reis naar Brabant en andere verhalen* [1975]

‘In mijn studententijd in Nijmegen ontmoette ik schrijver Frans Kusters. Die mocht aansluiten bij een clubje beginnende schrijvers, dichters en literatuur-liefhebbers: De Vereniging. Het blaadje heette *Het Orgaan*. Frans was de enige die al gepubliceerd had, hij won de Reina Prinsen Geerlingsprijs, de debuutprijs met deze bundel korte verhalen. Zijn korte verhalen staan vol met verwijzingen naar Nijmegen. Mijn eigen dichterscarrière is versloft. Ik had er steeds minder tijd voor en miste écht talent. Maar wie niet slaagt als dichter, kan altijd nog een hele goede lezer worden.’

Harry Mulisch, *De ontdekking van de hemel* [1992]

‘Mulisch kreeg, ik meen in een interview in *Rails* rond de eeuwwisseling, de vraag op wie hij zou stemmen en antwoordde: Thom de Graaf van D66. Dat treft, zei de journalist, hij heeft ons net verteld dat *De ontdekking van de hemel* zijn lievelingsboek is. Dacht ik wel, stelde de schrijver vast. Die arrogante vanzelfsprekendheid, dat is Mulisch. Daar kan ik van genieten. En dat boek is natuurlijk een van de allerbeste in de Nederlandse literatuur. Wat een compositie!’

En dit koos
de KB

Wam de Moor,
Navel van 't land:

Nijmegen in gedichten [2005]

‘Nijmegen barst van de dichters en schrijvers. Een stad van poëzie en geschiedenis.’

BIBLIOTHEKEN EN DE NIEUWE PRIVACYWETGEVING

Vanaf mei 2018 gelden strengere eisen aan gegevensbescherming. De privacyrechten van burgers worden groter en boetes voor nalatigheid van organisaties hoger. Wat betekent dat voor bibliotheken? Hoe bereiden zij zich voor?

De meesten van ons typen zonder aarzelen ons postadres in als een website daarom vraagt. En vooruit, ook onze geboortedatum en telefoonnummers. Maar vragen we ons ook af of de organisatie achter die website zorgvuldig omgaat met onze gegevens? Met wie worden ze gedeeld? En kun je ze ook weer laten wissen? De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) geeft burgers vanaf 25 mei 2018 meer rechten. Organisaties die persoonsgegevens beheren moeten kunnen verantwoorden waarom en hoe ze gegevens bewaren en met wie ze deze delen. En ze moeten op verzoek je gegevens weghalen. Doen ze dat niet, dan kunnen ze hoge boetes krijgen.

OPENBARE BIBLIOTHEKEN

Bibliotheken bewaren veel persoonsgegevens. Elke openbare bibliotheek heeft be-

standen met leden, relaties en personeel. Een bibliotheek kan een eigen, lokaal systeem hebben of dit delen met bibliotheken in de regio. Over al die gegevens moeten zij vanaf 25 mei verantwoording kunnen afleggen: waarom vragen zij ze op, hoe bewaren zij ze en voor hoe lang? Toon Kets, beleidsadviseur bij de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB): 'Wanneer haal je bijvoorbeeld sollicitanten en oud-collega's uit je bestanden? Over al die zaken moet je nadenken. Alles veilig opslaan is niet meer voldoende. Je moet precies weten wat je hebt en waarom.' Echt gevoelige gegevens hebben bibliotheken niet, zegt Kets. Toch kan er best wat misgaan. 'In Drenthe raakte onlangs een USB-stick kwijt met gegevens van meer dan 22.000 kinderen die gebruikmaken van de Bibliotheek *op school*. Het stickje werd al snel teruggevonden, maar het was even heel spannend. En – een ander voorbeeld – stel

dat de gegevens van alle openbare-bibliotheekleden op straat liggen door een datalek. Dan moet je vier miljoen telefoontjes plegen om iedereen te informeren. Zoiets wil je voorkomen.'

Een stickje verliezen, onbedoeld een mail sturen waarin andere ontvangers zichtbaar zijn: databeheer blijft mensenwerk. Kets: 'Je kunt je bestanden nog zo goed beveiligd hebben, zodra mensen ermee gaan werken, kan het misgaan. Het gaat dus óók om goede afspraken en procedures.'

Belangrijk is daarbij de vraag wie voor welke gegevens verantwoordelijk is. Als bibliotheken samenwerken op het gebied van ledenadministratie, wie is dat dan? Deze vraag is ook relevant omdat bibliotheken straks een functionaris gegevensbescherming moeten hebben van de AVG. Kets: 'We zijn nog aan het kijken hoe we dat kunnen organiseren. Het lijkt het handigst om zo'n functionaris te koppelen aan het ICT-systeem. Is dat regionaal, dan is de functionaris dat ook.'

Er is nog weinig jurisprudentie en veel moet nog uitkristalliseren. Maar een goede voorbereiding is het halve werk, zegt ook Francien van Bohemen, adjunct-directeur van de VOB. 'De 150 bibliotheken moeten dit zelf regelen, samen met hun Provinciale Ondersteuningsinstellingen (POI's), maar de

VOB wil zeker ondersteuning bieden en het bewustzijn vergroten. We organiseren dan ook bijeenkomsten en wijzen op stappenplannen en andere informatie.'

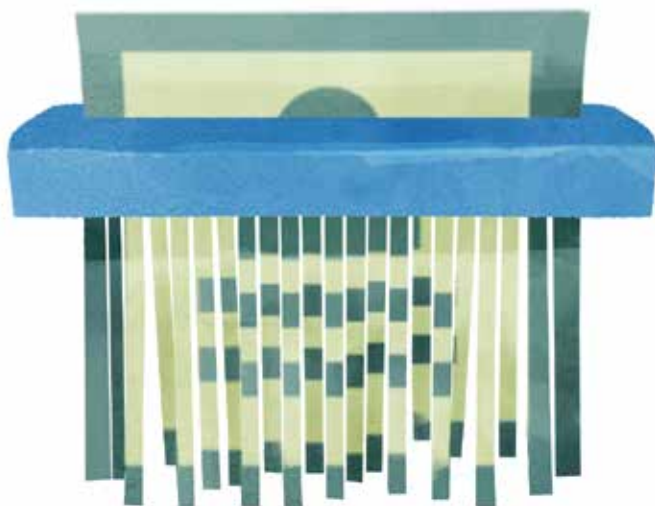
Het is veel maar belangrijk werk, benadrukt Van Bohemen. 'Bibliotheken zijn een bijzondere plek. Toegankelijkheid, veiligheid en neutraliteit hebben wij hoog in het vaandel. Dat imago moeten we bewaken. Wat dat betreft stelt de AVG logische eisen.'

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Op landelijk niveau beheert de Koninklijke Bibliotheek honderdduizenden persoonsgegevens. Van eigen leden, medewerkers en relaties, maar ook van gebruikers van landelijke bibliotheekdiensten zoals Delpher, de DBNL, de online bibliotheek (waar bibliotheekleden onder andere e-books kunnen lenen) en apps zoals de VakantieBieb en de LuisterBieb. Dat is veel, ook al zijn de gegevens niet zozeer 'gevoelig' – alleen voor de diensten van 'Passend Lezen' (aangepaste leesvormen voor mensen met een leesbeperking) is informatie nodig over het soort leesbeperking.

Een team van medewerkers werkt hard aan de voorbereiding op de AVG. Net als andere organisaties moet de KB kunnen verantwoorden welke gegevens verwerkt worden, hoe en

waarom. Kwartiermaker functionaris gegevensbescherming Mireille Kok vertelt: 'Alle verwerkingen van persoonsgegevens, in- en extern, worden nu vastgelegd in een registratie-overzicht. Bij dat vastleggen stellen we meteen de vraag: hebben we deze gegevens wel echt nodig? En kan de verwerking misschien handiger? Zo levert dit proces ons veel informatie op.' Kok geeft een voorbeeld: 'Bij het invoeren van je gegevens zie je vaak een onderscheid tussen verplichte en niet-verplichte velden. Ik vraag mijn collega's die niet-verplichte velden te heroverwegen. Kijk, iets als geslacht lijkt niet relevant, maar kan heel handig zijn in je communi-

‘DIT IS EEN KWALITEITSSTEMPEL OP ONZE DIENSTEN’

catie. Dat je iemand netjes kunt aanspreken. Maar andere zaken registreren we om gebruikers een betere service te bieden en diensten uit te breiden. Daarvan kun je je afvragen of het altijd echt nodig is. Daar zit een natuurlijke spanning die een discussie waard is.’ Dat mensen de zwakste schakel zijn in het gegevensbeheer, ziet zij ook. Veel aandacht dus voor bewustwording en goede afspraken. De KB richt hiervoor momenteel een programma in. En al is de KB niet verantwoordelijk als er iets misgaat op het niveau van een openbare bibliotheek, het imago van de bibliotheekwereld is wel een landelijk belang, dus daar is eveneens overleg. Ook Kok benadrukt dat de AVG bewerkelijk is, maar vooral een mooie kans. ‘Ik zie het als maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het is onze plicht om zorgvuldig met gegevens om te gaan. Als je dat goed doet, is dat een kwaliteitsstempel op je diensten.’

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEKEN

Bij de universiteitsbibliotheken speelt naast de kwestie van personeels- en ledenbestanden nog iets anders. Iets veel groters. De UB's werpen zich namelijk steeds vaker op als datamanagers van hun wetenschappers. Zij maken in het kader van *open science* onderzoeksdata toegankelijk voor andere gebruikers en adviseren de wetenschappers over het beheer ervan. Denk aan enquêteresultaten van sociale wetenschappers of datasets van criminologen. Die bevatten ook persoonsgegevens. En dus krijgen UB's ook op dat gebied met de nieuwe privacywetgeving te maken. Matthijs van Otegem, directeur van de UB in Rotterdam: ‘Wetenschappers willen zoveel mogelijk gegevens verzamelen en bewaren. Want wie weet komen die datasets nog eens

van pas. Maar dat kan dus niet zomaar meer. Je moet straks kunnen verantwoorden wat je hebt en waarom. Wetenschappers moeten daar dus vanaf de start van hun onderzoek over nadenken. De rol van de UB's is om daarover te adviseren.’

Afdwingen dat wetenschappers dit zorgvuldig doen, kan niet, zegt Van Otegem. ‘Dat werkt zo niet met onderzoekers. Maar we doen veel aan bewustwording en bieden formats aan, want het imago van de universitaire gemeenschap staat op het spel. Subsidiegevers stellen wel de harde eis van een datamanagementplan. Opvallend is dat dat bedoeld is om openbaarheid te bevorderen, terwijl nu juist de privacy in het geding is. Hier moeten dus bewust afwegingen worden gemaakt.’

Het is bijna onvermijdelijk dat het een keer misgaat, denkt Van Otegem. Wetenschappers wisselen ook internationaal veel gegevens uit, en je hebt niet de controle over elk mailtje. De AVG vereist dat je een melding maakt als zich mogelijk een datalek heeft voorgedaan. ‘Maar we kunnen niet iedere mailwisseling met Uppsala of Ankara volgen. Daarom ben ik een voorstander van *privacy by design*. Daarbij richt je je onderzoek zo in dat je gebruikmaakt van veilige omgevingen en sluit je niet-relevante gegevens bij voorbaat uit.’

Ook Van Otegem wil afsluiten met een positieve boodschap. ‘Het is heel goed dat we hierover nadenken. Van bewust datamanagement wordt je onderzoek alleen maar beter.’

VERDER LEZEN

Lees alles over de AVG in het gelijknamige dossier op autoriteitpersoonsgegevens.nl. Op de website van de samenwerkende POI's vindt u ook informatie en kunt u bijvoorbeeld presentaties over gegevensbescherming downloaden: stichtingspn.nl.

Op de website van de UB van de Erasmus Universiteit staan infographics die uitleggen hoe wetenschappers kunnen omgaan met de nieuwe privacywetgeving: eur.nl/researchmatters/research_data_management/services/rdm_legal_services/

Twee tentoonstellingen: 'Magische miniaturen' en 'Porno op papier'

Dit voorjaar organiseert de KB samen met Museum Catharijneconvent de tentoonstelling 'Magische miniaturen', waar de mooiste middeleeuwse miniaturen uit de collectie van de KB worden getoond. Ook werkt de KB mee aan de expositie 'Porno op papier. Taboe en tolerantie door de eeuwen heen'. In deze tentoonstelling komt het spannende, doorgaans verborgen verhaal van de Nederlandse pornografie tot leven.

Nº1 'MAGISCHE MINIATUREN'

'Magische miniaturen' gaat over manuscripten die gemaakt zijn in de zuidelijke Nederlanden in de periode van de tiende tot de zestiende eeuw. Behalve bijbelse taferelen en heiligen zijn er in deze middeleeuwse boeken ook afbeeldingen te vinden van het dagelijks leven, zoals boeren op het land.

De tentoonstelling biedt een bijzondere kans om topstukken te bewonderen van Vlaamse miniaturschilders als Simon Marmion, Lieven van Lathem, Willem Vreeland en Simon

Bening. De manuscripten worden prachtig tentoongesteld en door middel van digitale bladerboeken kunnen details van heel dichtbij worden bestudeerd.

Ter gelegenheid van de expositie wordt het boek *Zuid-Nederlandse Miniatuurkunst* uitgegeven, een gezamenlijke productie van de KB en het Catharijneconvent.

Vrienden van de KB krijgen gratis toegang. Kijk voor actuele en extra informatie op catharijneconvent.nl.

'Magische Miniaturen' is van 23 februari t/m 3 juni 2018 te zien in Museum Catharijneconvent Lange Nieuwstraat 38, Utrecht

BEATRIJS, een uniek middeleeuws handschrift met het Nederlandstalige gedicht over de non Beatrijs. ca. 1374, Signatuurnr. 76 E 5

HET TRIVULZIO-GETIJDENBOEK, CA. 1470
Dit handschrift is maar 9 cm breed en 13 cm hoog. En toch staan er 28 bladvullende miniaturen in met prachtige kleuren en precieze details. Signatuurnr. SMC 1

HISTORISCHE PRINT- EN DICHTTAFEREELLEN UIT 1735

Vertaald uit het Frans. In 32 geïllustreerde pornografische taferelen wordt de verleiding van Catherine Cadière door de jezuïet Jean-Baptiste Gerard verteld. Aanvraagnummer: A34

ZWOELE NACHTEN VAN JACQUES TOULOUSE, CA. 1930

Erotische vertelling over het 'Amsterdamsch naaimeisje' Treesje Marsman en haar geliefde Menno ten Braak. Alle personages in dit verhaal hebben namen van bekende Nederlandse schrijvers uit die tijd. Aanvraagnummer: KW GW A107364

№2

'PORNO OP PAPIER. TABOE EN TOLERANTIE DOOR DE EEUWEN HEEN'

Aan de hand van honderden boeken, tijdschriften en podcasts krijgt de bezoeker de relatie te zien tussen porno en de maatschappij.

Slingerbewegingen tussen taboe en tolerantie, openheid en geslotenheid komen door de eeuwen heen steeds terug. Deze geschiedenis is niet alleen het verhaal van pikante en verboden teksten en plaatjes, maar ook van de macht van de kerk en de politiek, van kritiek, wetgeving en censuur en het verzet daartegen. Deze expositie is toegankelijk voor mensen van achttien jaar en ouder.

Bij Uitgeverij Van Oorschot verschijnt het grote overzichtswerk *Onder de toonbank. Pornografie en erotica in de Nederlanden*.

'Porno op papier' is van 22 maart t/m 24 juni 2018 te zien in Museum Meermanno Prinsessegracht 30, Den Haag

CANDY, OPGERICHT IN 1968 DOOR PETER MULLER

Na Chick het beroemdste Nederlandse seksblad. Bereikte na 1970 oplagen van boven de honderdduizend exemplaren.

Aanvraagnummer: KW EE 1

Tijdens de looptijd van de tentoonstellingen organiseert de KB verschillende excursies en lezingen. Meer informatie daarover op kb.nl.

In KB/magazine besteden we aandacht aan een omstreden boek uit de KB-collectie. Deze keer: Gonzalo Álvarez Guerrero en Soledad Ferrari, *Máxima, de Argentijnse jaren*, 2009

Veel fouten en verzinsels

'Veel fouten en verzinsels en de grote onthullingen ontbreken', schrijft het Reformatorisch dagblad in 2009 over de dan juist verschenen biografie *Máxima, de Argentijnse jaren*. De reactie van het Reformatorisch Dagblad staat voor de houding van de gehele Nederlandse pers tegenover deze ongeautoriseerde biografie: kritisch en wantrouwend. Zelfs het televisieroddelprogramma RTL Boulevard roept op tot een boycot van het boek.

Máxima, de Argentijnse jaren is geschreven door twee Argentijnse journalisten, Gonzalo Álvarez Guerrero en Soledad Ferrari, die onder andere door het interviewen van mensen uit de omgeving van Máxima aan hun informatie zijn gekomen. Veel van wat in het boek staat lijkt daarom gebaseerd op 'van horen zeggen'. Bovendien leggen de auteurs in de inleiding uit dat zij hun verhaal geromantiseerd hebben. Dat blijkt onder andere uit de verzonden dialogen. Het meest interessant aan *Máxima, de Argentijnse jaren* is misschien het Argentijnse perspectief van de auteurs. Het kernthema is het klassieke sprookje van het burgermeisje dat koningin wordt. Enige afgunst ontbreekt niet als

smalend geschetst wordt dat de Zorreguieta's geen personeel hadden om 's ochtends de schoolboterhammen voor Máxima te smeren. Conclusie volgens de auteurs: zij behoorden niet tot de elite. In het egalitaire Nederland zal dat Máxima alleen maar meer sympathie opleveren.

ACHTER DE
SCHERMEN

Hannah Goedbloed
Standplaatscontroleur

'WE MAKEN DE COLLECTIE VINDBAAR'

Sinds anderhalf jaar werkt boekwetenschapper Hannah Goedbloed als standplaatscontroleur in het magazijn Bijzonder Collecties van de KB. Alles in het magazijn gaat door de handen van het standplaatscontroleteam en wordt gecontroleerd op signatuur en inhoudelijke kenmerken.

Meer dan 100.000 titels zijn al gecontroleerd door Hannah en haar drie collega's. Hannah voelt zich als een kind in een snoepwinkel in het magazijn Bijzondere Collecties. 'Je mag niet alleen naar al dat moois kijken, maar de boeken ook stuk voor stuk vastpakken, bekijken, ruiken en voelen. Je komt de meest uiteenlopende collectiestukken tegen. Van incunabelen tot bibliofiele uitgaven, van brokapa-pieren omslagen tot blindgestempelde leren boekbanden.'

Het team noteert het als boeken ontbreken en vindt ook stukken terug. 'Soms klopt de signatuur niet met de informatie in het catalogiseersysteem en dan passen we dat aan. Laatst heb ik een achttiende-eeuwse Talmoed gevonden van een Amsterdamse drukker. Het leuke is dat deze Talmoed nu door onze klanten kan worden opgevraagd. Zo maken we onze collectie vindbaar.'

Vondsten in Delpher

DE GESCHIEDENIS VAN DE TOEKOMST

Wie gebruiken het tekstplatform Delpher? En wat vinden ze daar? We stellen u telkens een 'vinder' voor. Deze keer is dat Maarten Keulemans, wetenschapsredacteur bij de Volkskrant, die een toekomstvisioen van vroeger vond.

'Als er over een halve eeuw een tv-meneer op het idee komt om de Rolling Stones nog eens tevoorschijn te halen, zult u een aantal héél oude mannetjes van tussen de 70 en 80 zien die nog éénmaal hun oerouderwetse liedjes op hun oude muziekinstrumenten zullen doen horen, om die met schorre, zwakke stemmetjes te begeleiden.' Zo stond het in 1965 in de Leeuwarder Courant, ontdekte Maarten Keulemans in Delpher. Voor een achtergrondartikel in de Volkskrant was hij in Delpher op zoek naar toekomstvoorspellingen uit vroeger tijden. Hoe dacht men vroeger dat ónze tijd eruit zou zien? Ruim honderd verwijzingen naar het heden diepte hij op uit de oude kranten. Van experts die ervan overtuigd waren dat we onderhand de Amsterdamse grachten wel zouden hebben gedempt, tot futurologen die voorzagen dat we vandaag de dag zoveel 'aëroplanes' zouden hebben dat we ze regelmatig kwijt zouden raken.

'De pessimisten hebben haast altijd ongelijk. De optimisten trouwens ook'

Maarten: 'Met die knipsels in de hand kon ik vervolgens op zoek gaan naar het antwoord op een actuele vraag: kloppen ze een beetje, al die prognoses en verwachtingen waarmee experts ons om de oren slaan? Dat heb ik vervat in een aantal lessen. De pessimisten hebben haast altijd ongelijk. De optimisten trouwens ook. En zeker als het gaat om techniek zitten we er eigenlijk altijd naast.

En de Rolling Stones? Inderdaad, die spelen nog. Toen ze laatst in Nederland optraden, heb ik het knipsel uit Delpher gedeeld via Twitter. Tot grote hilariteit. Zo zie je maar weer hoe leerzaam én amusant het kan zijn om af en toe eens een blik in het verleden te werpen.'

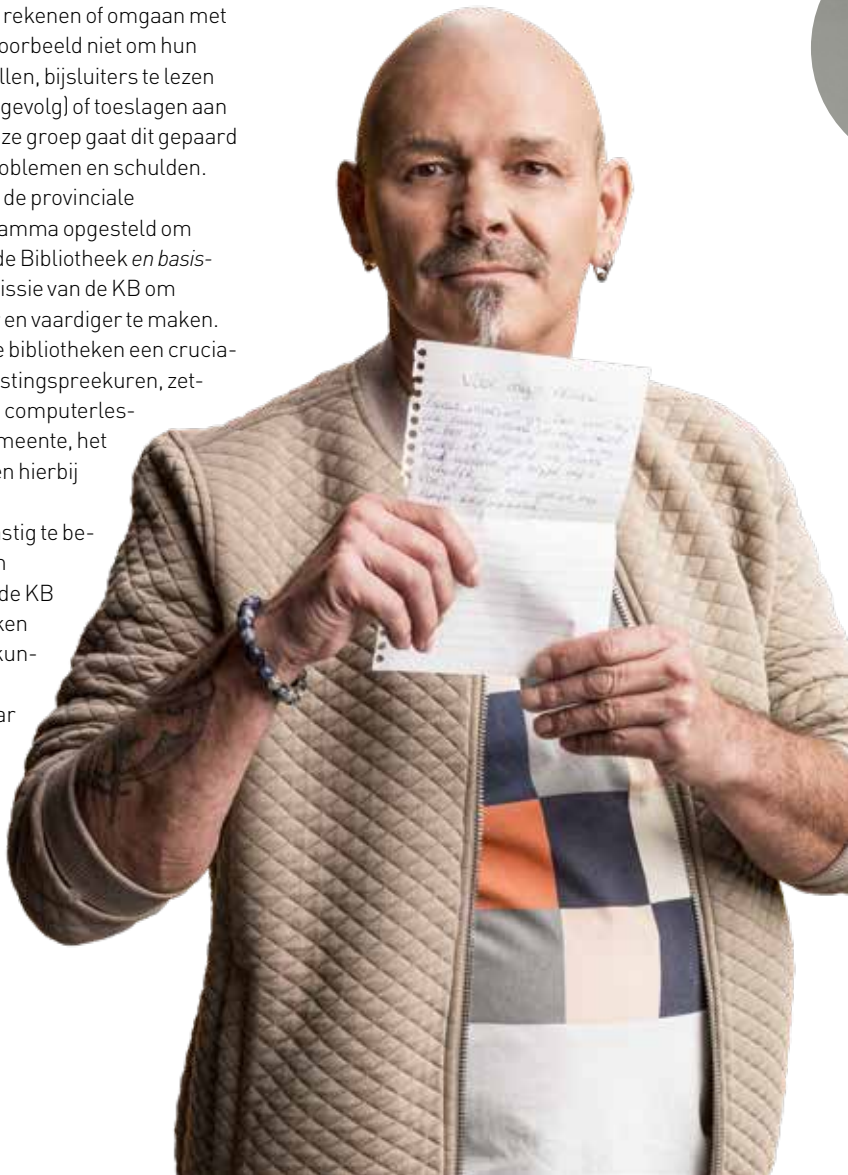
 DELPHER

Bibliotheken helpen laaggeletterden

Van bijsluiter tot belastingformulier

Ongeveer 2,5 miljoen mensen in Nederland hebben moeite met lezen, schrijven, rekenen of omgaan met de computer. Het lukt ze bijvoorbeeld niet om hun (online) belastingformulier in te vullen, bijsluiters te lezen (met verkeerd medicijngebruik tot gevolg) of toeslagen aan te vragen. Bij een groot deel van deze groep gaat dit gepaard met werkloosheid, gezondheidsproblemen en schulden. De KB heeft in samenwerking met de provinciale bibliotheekorganisaties een programma opgesteld om deze doelgroep vooruit te helpen: de Bibliotheek en *basisvaardigheden*. Dit is in lijn met de missie van de KB om Nederlanders slimmer, creatiever en vaardiger te maken. In dit programma spelen openbare bibliotheken een cruciale rol. Zij draaien bijvoorbeeld belastingspreekuren, zetten taalhuizen op en geven taal- en computerlessen. Ook lokale partners als de gemeente, het UWV en gezondheidscentra worden hierbij betrokken.

De doelgroep is echter bijzonder lastig te bereiken, omdat er vaak sprake is van schaamte en angst. Daarom start de KB in 2018 tien pilots waarin bibliotheken onderzoeken hoe zij dat het beste kunnen doen. Het ministerie van BKZ heeft hiervoor subsidie beschikbaar gesteld. Ook zal de KB marketingacties op touw zetten, om een grotere bekendheid te geven aan de producten en diensten voor laaggeletterden. Het streven is om in vijf jaar tijd een miljoen mensen te helpen.

Nu 13.000 oude websites in webarchief KB

Hoe voorkomen we dat we een gat in ons digitale geheugen krijgen? Sinds het begin van deze eeuw vindt een groot deel van ons (gedocumenteerde) openbare leven online plaats. Internet is echter een vluchtig medium waarop informatie snel verouderd en verdwijnt. Daarom archiveert de KB sinds 2007 de belangrijkste websites over de Nederlandse taal, cultuur en geschiedenis.

'De KB-webcollectie bevat een unieke selectie digitaal bronmateriaal over de Nederlandse internetcultuur die nergens anders ter wereld in deze vorm wordt verzameld en bewaard, of kan worden geraadpleegd', aldus KB-onderzoeker webarchivering Kees Teszelszky. 'Zo zorgen we ervoor dat onderzoekers ook in de toekomst toegang hebben tot ons digitale verleden. De KB heeft inmiddels, met meer dan 13.000 gearchiveerde websites, de grootste webcollectie van Nederland. In heel Nederland worden door verschillende erfgoedinstellingen ongeveer 16.000 websites bewaard. De complete collectie omvat meer dan 31 TB: dit is groter dan de vergelijkbare collectie van de British Library (*the Open UK webarchive*).

Van 2016 tot 2017 heeft de KB onderzoek gedaan om haar webarchivering te verbeteren. Daaruit is onder meer het project webarcheologie voortgekomen. We proberen daarmee websites op te sporen uit de periode 1992-2007 die nog online zijn en van mogelijk cultuurhistorisch belang. Bij dit onderzoek is onder meer de oudste politieke website van D66 opgedoken uit 1998. Die is drie jaar ouder dan de oudste D66-website in een ander Nederlands webarchief.'

kb.nl/organisatie/onderzoek-expertise/e-depot-duurzame-opslag/webarchivering

Column

Arno Lodder
is hoogleraar internetrecht aan de Vrije Universiteit Amsterdam

Neem de tijd voor privacy

De voorzitter van de Autoriteit Persoonsgegevens (AP), Aleid Wolfsen, zei toen hij aantrad in oktober 2016: 'Als wij samen naar de bibliotheek zouden gaan en er zou bij de ingang een man staan met een camera, die permanent zou meelopen. Welk boek je inkijkt, waar je naar zoekt... Nou, die sla je onmiddellijk in elkaar. Althans vrij snel. (...)' Eind jaren negentig gebruikte Lawrence Lessig een vergelijkbare analogie om het verschil tussen online en offline winkelen duidelijk te maken, zonder de gewelddadige toevoeging. Wilde Wolfsen laten zien hoe krachtdadig de AP is? Vooralsnog regeert echter de zachte hand - zo is twee jaar na invoering van de meldplicht datalekken nog niet één boete opgelegd. Toch zijn veel organisaties angstig vanwege hoge boetes in de AVG. Vermoedelijk ten onrechte. De AVG kent boeiende toevoegingen aan het gegevensbeschermingslandschap, zoals *privacy by design* en *by default*, *privacy impact assessments*, recht op dataportabiliteit en vergetelheid, de centrale rol voor de functionaris gegevensbescherming. Daarbij zal vooral de verstrekkende definitie van toestemming hoofdbreken opleveren. Niettemin is het gegevensbeschermingsrecht in de kern overzichtelijk. Artikel 5 lid 1 sub a-f AVG kent zes beginselen die al bijna 40 jaar oud zijn: doelbinding, transparantie, beveiliging, etc. Als organisatie moet je verantwoorden dat je conform die beginselen opereert. Neem er de tijd voor, raadpleeg privacyspecialisten, doordenk een en ander goed. Wat dan volgt is wat onze moderne samenleving nodig heeft: professionele informatiehuishoudingen.

ELDERERS

In Elders tonen we een bibliotheek in het buitenland. Dit keer: de Tianjin Binhai Library in China

In oktober 2017 is de Tianjin Binhai Library in China geopend. Deze futuristische openbare bibliotheek (met ruimte voor maar liefst 1,2 miljoen boeken) is in slechts drie jaar ontworpen en gebouwd. Bijzonder is dat zij is ontworpen door het Nederlandse architectenbureau MVRDV, met als doel om de lokale bevolking de wereld van het boek in te lokken.

In de korte tijd van haar bestaan heeft de bibliotheek al een bijnaam gekregen: the eye of Binhai. Dit omdat het bolvormige auditorium in de centrale hal van buitenaf lijkt op een pupil in een oogvormige opening.

De Tianjin Binhai Library heeft veel jubelende publiciteit gekregen en is onlangs zowel door de BBC als door *Architectural Digest* uitgeroepen tot een van de beste gebouwen van 2017.

